

Matthijs Siegenbeek (1774-1854), keldergraf 181, vak B
Theoloog en neerlandicus; opsteller van de eerste officiële spelling

Personalialia

Geboren: 23 juni 1774 te Amsterdam

Zoon van: Jan Siegenbeek en Anna Catharina Middeldorp

Gehuwd met: Geertruida Tieboel op 21 februari 1799 te Leiden

Overleden: 26 november 1854 te Leiden

Begraven: 30 november 1854

Samenvatting

Matthias Siegenbeek wordt in 1774 te Amsterdam geboren. Na de Latijnse school volgt hij een opleiding theologie. Als 21-jarige wordt Siegenbeek in Dokkum predikant. Hij blijft daar niet lang, want anderhalf jaar later wordt hij - tot zijn verrassing - gevraagd om in Leiden buitengewoon hoogleraar te worden in de Nederduitsche Welsprekendheid. In 1799 wordt Siegenbeek gewoon hoogleraar in de Nederlandse taal en vaderlandse geschiedenis, een opmerkelijke functie in de door de Fransen overheerste Bataafse Republiek. Siegenbeek zal vijftig jaar hoogleraar blijven.

Matthijs Siegenbeek trouwt in 1799 met Geertruida Tieboel. Er wordt een tweeling geboren, Jan Willem en Daniël, waarvan alleen Daniël in leven blijft.

Aan het begin van de negentiende eeuw wordt Siegenbeek gevraagd om een eerste officiële spelling van het Nederlands op te stellen. Siegenbeek hanteert daarbij het uitgangspunt dat de spelling de beschaafde Hollandse uitspraak moet weergeven. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met de principes van de gelijkvormigheid, de etymologie en de analogie.

Siegenbeeks spelling is niet onomstreden: hij wordt o.a. aangevallen door de letterkundige Bilderdijk.

Siegenbeek is lid van vele maatschappijen op het gebied van de taal- en letterkunde. Hij wordt door koning Willem I benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Op 26 november 1854 overlijdt Matthijs Siegenbeek op tachtigjarige leeftijd. Hij wordt op de begraafplaats Groenesteeg in keldergraf 181 begraven.

Portret Matthijs Siegenbeek

Volledige versie

Jeugdijaren

Matthijs Siegenbeek wordt op 23 juni 1774 in Amsterdam geboren als zoon van kleermaker Jan Siegenbeek en Anna Catharina Middeldorp. Na het overlijden van zijn jongere broer is hij het enige kind in dit gezin.

Matthijs gaat op zijn elfde naar de Latijnse school. Hij beheerst dan al de buitenlandse talen Frans, Duits en Engels, wat voor die tijd en leeftijd zeer opmerkelijk is. Op de Latijnse school bekwaamt hij zich onder andere in de klassieke talen. Matthijs Siegenbeek is zeer getalenteerd en het woord 'genie' is voor hem zeker niet misplaatst. Het hoofd van de school, Richeüs van Ommeren, neemt hem onder zijn hoede en is een uitstekende leermeester aan wie Matthijs veel te danken heeft.

Later zal Siegenbeek over zijn leermeester in retorische bewoordingen schrijven: *“er is naast God nauwelijks iemand, aan wien ik mij meer gehouden ken, dan aan Richeüs van Ommeren, mijnen onvergetelijken leermeester en weldoener, den vormer van mijn jeugdig verstand. Aan zijn onderwijs ben ik de eerste ontwikkeling van mijn gevoel voor het schoone en verhevene, de eerste ontvonking van de vurige zucht voor nuttige en fraaije letteroefeningen, welke sedert mijnen boezem doorgloed heeft, met één woord, den geheelen aanleg mijner verstandelijke beschaving, eeniglijk verschuldigd. En zoo er thans iets in mij is, om hetwelk ik den hoogen eertrap, waartoe ik mij tegen en verre boven alle vroegere vooruitzigten, in de loopbane der wetenschappen verheven zie, door bevoegde regters niet geheel onwaardig gekeurd worde, dat alles, hoe veel of weinig het zijn moge, breng ik tot van Ommeren, als den eersten grondlegger en stichter daarvan, dankbaar terug”.*

Predikant

Zijn ouders zijn doopsgezind en Matthijs voelt zich aangetrokken tot het geloof en begint in 1793 een opleiding tot theoloog bij het doopsgezind seminarium. Daarnaast volgt hij ook colleges aan het remonstrants seminarium. Op 6 maart 1796 wordt hij voorganger bij de doopsgezinde gemeente te Dokkum, waar hij bevriend raakt met de remonstrantse collega Van Teutem. Samen lukt het hen de remonstrantse en doopsgezinde gemeenten te verenigen, destijds een unicum in Nederland.

Hoogleraar te Leiden

Siegenbeek is slechts 23 jaar als hem in 1797 aan de Leidse universiteit een baan wordt aangeboden als buitengewoon hoogleraar in de Nederduitse Welsprekendheid, waartoe men ook de letterkunde rekent. *“Ik weet nauwelijks om welke redenen men mij vroeg”*, zou Siegenbeek later zeggen. Het is de tijd van de Franse overheersing en de betere standen spreken vrijwel uitsluitend Frans. Velen vinden het Nederlands zelfs onbeschoft en achten een leerstoel Nederlands onnodig voor een academisch milieu, waarin de voertaal Latijn is.

Siegenbeek werkt hard om zich nog meer te bekwamen in zijn leeropdracht en reeds twee jaar later wordt hij tot gewoon hoogleraar benoemd. Op 28 september houdt hij zijn oratie, getiteld "P.C. Hooft beschouwd als dichter en geschiedschrijver".

In 1815, de Fransen zijn inmiddels verdreven en koning Willem I is aan de macht, wordt ook de vaderlandse geschiedenis aan hem toevertrouwd. In 1844, hij is dan 70 jaar, gaat Siegenbeek met emeritaat, maar hij blijft nog enige jaren college geven tot 1847. Hij is dan vijftig jaar hoogleraar en neemt afscheid met de rede "De incrementis litterarum neerlandicarum inde ab ercta", een historisch overzicht over de ontwikkeling van zijn vak in de achterliggende halve eeuw, iets waaraan Siegenbeek veel heeft bijgedragen en terecht trots op is.

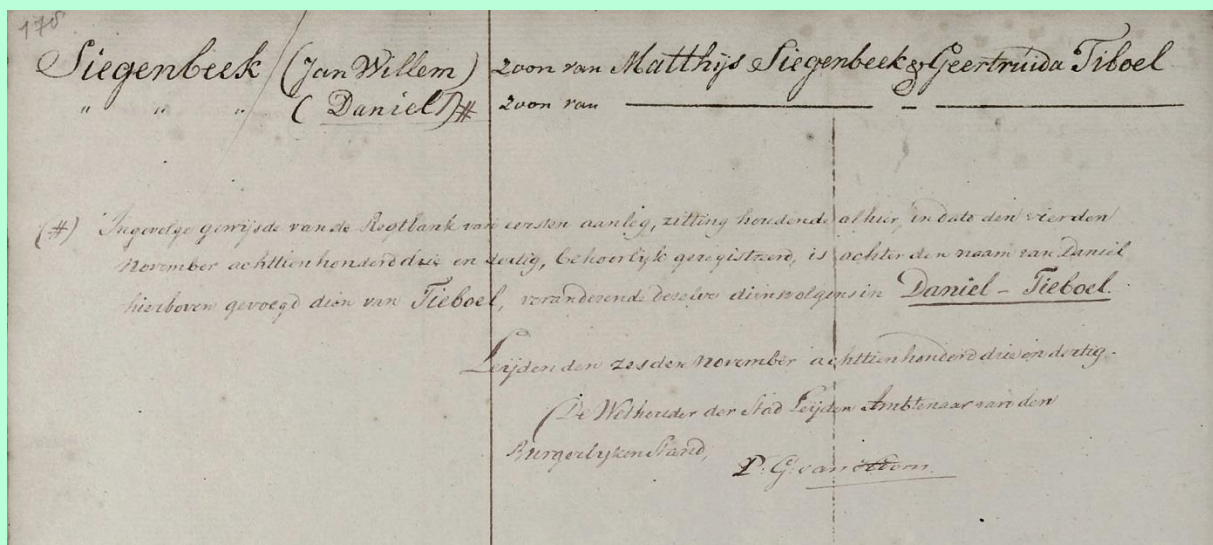

Portret Matthijs Siegenbeek

In 1844 wordt, zeer tegen de zin van Siegenbeek, de rooms-katholiek Schrant tot zijn opvolger benoemd. Enige jaren later gaat de leerstoel naar Siegenbeeks leerling Matthias de Vries, die samen met Te Winkel in 1863 een nieuwe spelling zal introduceren. Beiden, De Vries en Te Winkel, zijn ook op Groenesteeg begraven.

Huwelijk en gezin

Matthijs Siegenbeek trouwt op 21 februari 1799 met Geertruida Tieboel. Op 25 februari 1806 wordt een tweeling geboren: Jan Willem en Daniël. Jan Willem overlijdt binnen twee weken op 8 maart. Daniël krijgt de achternaam Tieboel Siegenbeek om te voorkomen dat de naam Tieboel uitsterft. Hij zal later burgemeester in Leiden worden.

Akte met geboorte van de tweeling en de toevoeging Tieboel bij Daniël

Overige functies en eerbetoon

In 1803 heeft de Leidse doopsgezinde gemeente een tekort aan predikanten. Siegenbeek wordt benaderd om twaalf keer een preek te houden voor een vergoeding van f 400,-. Siegenbeek stemt toe, maar ziet af van de vergoeding; hij zal dit preken vijfentwintig jaar blijven doen.

Ook in het jaar 1803 wordt Siegenbeek actief in de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, die dan in verval is geraakt. Met veel energie weet hij deze neergang te keren. Van 1803 tot 1822 is Matthijs secretaris en daarna voorzitter tot 1847. Bij zijn afscheid wordt hij benoemt tot erelid.

Siegenbeek is lid van vele organisaties op het gebied van de taal- en letterkunde. In 1825 wordt hij door koning Willem I benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Bij zijn afscheid als hoogleraar in 1847 ontvangt hij van koning Willem II een gouden medaille.

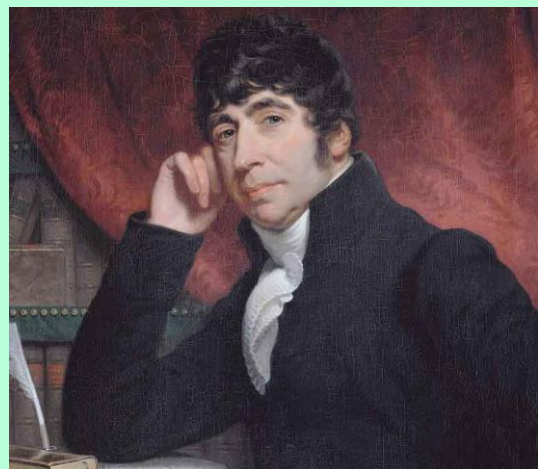
Spelling

In 1801 krijgt Matthijs Siegenbeek van de Bataafse Republiek, die meer eenheid van spelling wil, de opdracht om zo'n uniforme spelling op te stellen. Het spellingsvoorstel verschijnt onder de naam *Verhandeling over de Nederduitsche spelling ter bevordering van de eenparigheid in dezelve*. In 1804 wordt de spelling-Siegenbeek ingevoerd, de eerste officiële spelling in Nederland. Een jaar daarna vat hij deze voor het onderwijs samen in het *Letterkunst voor de jeugd* en verschijnt van zijn hand ook het *Woordenboek voor de Nederduitsche spelling*.

Siegenbeek vindt dat de spelling in principe zo veel mogelijk gebaseerd moet zijn op de uitspraak en dat er niet te veel afgeweken moet worden van hoe er al gespeld wordt. Bovendien wil hij rekening houden met principes als gelijkvormigheid: dezelfde soort woorden moesten op dezelfde manier worden geschreven.

Een aantal beslissingen voor de spelling-Siegenbeek was overigens al genomen in 1777 door de destijds gezaghebbende geschiedschrijver Jan Wagenaar. Siegenbeek kiest in navolging van deze schrijver bijvoorbeeld voor de *ij* en de *aa*, in plaats van de *y* en de *ae*.

Siegenbeeks spelling wordt niet door iedereen even goed ontvangen. De grootste kritiek komt van de taalkundige Willem Bilderdijk (1756-1831), maar latere romantici zoals Nicolaas Beets (1814-1903) hebben kritiek. Zij zijn van mening dat de 'eenparigheid' (eenheid) van de spelling, die de overheid juist zo graag wil, een 'uitvinding van de duivel' is. Ook moeten ze niets hebben van een van boven opgelegde spelling. Een aantal schrijvers volgen Bilderdijk en Beets, maar de rest van Nederland gaat over op de spelling-Siegenbeek.

Willem Bilderdijk

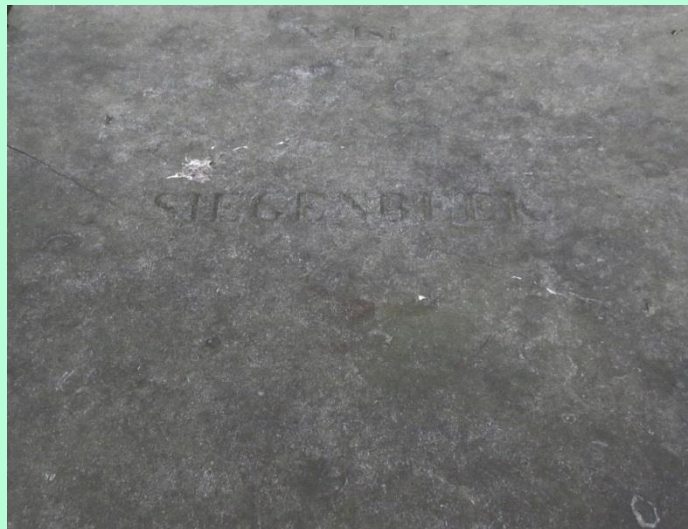
Publicaties

Van Mathijs Siegenbeeks hand zijn vele publicaties verschenen, waaronder:

- *Redevoering over het openbaar onderwijs in de Nederduitsche welsprekendheid*, 1797.
- *Verhandeling over de Nederduitsche spelling ter bevordering van de eenparigheid in dezelve*, 1804.
- *Letterkunst voor de jeugd*, 1805.
- *Woordenboek voor de Nederduitsche spelling*, 1805.
- *Proeve eener dichterlijke vertaling van de Illis van Homerus*, 1807.
- *Betoog van den rijkdom en de voortreffelijkheid der Nederlandsche taal, en opgave der middelen om de toenemende verbastering van dezelve tegen te gaan*, 1810.
- *Leerredenen*, 1814-1820.
- *Over de middelen ter vorming van een Nationaal Tooneel*, 1817.
- *Beknopte Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, 1826.
- *Willem de Derde, koning van Engeland*, 1832.
- *Twaalf leerredenen*, 1835.
- *De Eer van Wagenaar, als historieschrijver, en die van J. van Beijeren, tegen Mr. W. Bilderdijk, in zijne Geschiedenis des Vaderlands, verdedigt door M. Siegenbeek*, 1835.
- *Dichterlijke zedelessen voor de jeugd*, 1844.

Overlijden

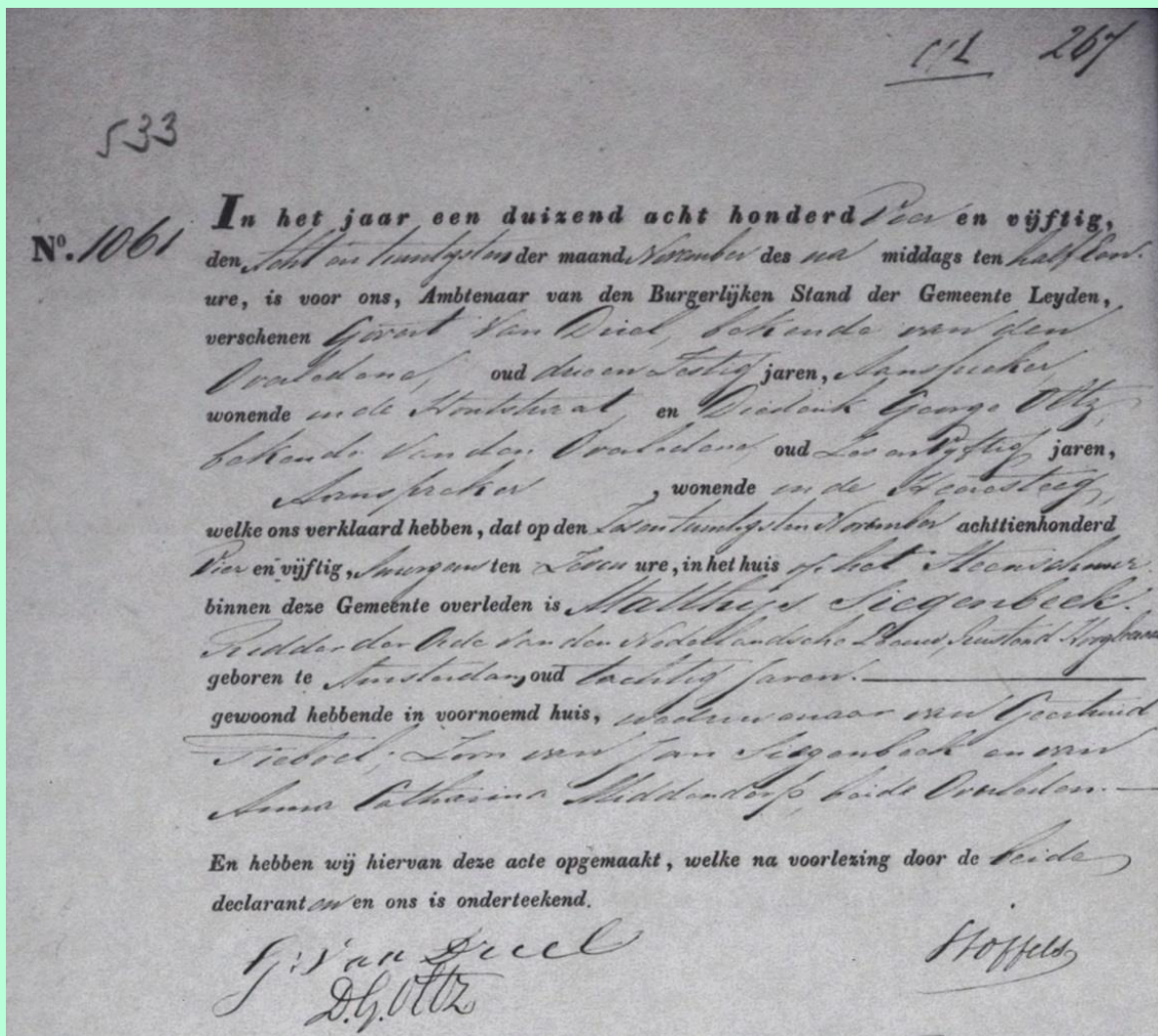
Op 26 november 1854 overlijdt Matthijs Siegenbeek. Reeds de volgende dag wordt hij door zijn opvolger als hoogleraar, Matthias de Vries, in aanwezigheid van de studenten herdacht. Vier dagen na zijn overlijden wordt Siegenbeek op Groenesteeg begraven. Aan het graf, waarin op 7 juni 1851 zijn vrouw Geertruida Tieboel al was begraven, spreekt de doopsgezinde predikant Sepp.

Deel grafzerk Siegenbeek

Heden ontsliep zacht, in meer dan tachtigjarigen ouderdom, onze hartelijk geliefde Vader **MATTHIJS SIEGENBEEK**, rustend *Hoogleeraar aan de Leydsche Hoogeschool*.
LEYDEN, 26 November 1854.
D. TIEBOEL SIEGENBEEK,
E. TIEBOEL SIEGENBEEK,
geb. VAN HEUKELOM.

Leydse Courant 29 november 1854

Overlijdensakte

Bronnen

Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme, Deel 1, 1978, 340-341.

Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 17. Tweede stuk, 1874, pp.662-672.

Biographisch woordenboek der Noord- en Zuidnederlandsche letterkunde, 1888-1891, pp. 717-718.

Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1855, pp. 83-135.

Lodewijk Kallenberg: *Leidse Glorie - Rondleiding over de historische begraafplaats Groenesteeg*, Leiden, 2013.

Websites:

- <http://resources.huylgens.knaw.nl/retroboeken/nnbw/#source=5&page=375&view=imagePane>
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Matthijs_Siegenbeek

Auteur

Lodewijk Kallenberg (april 2018)